

2004 M. LIETUVIŲ GIMTOSIOS KALBOS MOKYKLINIO BRANDOS EGZAMINO REZULTATŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

K. Bredelis, R. Jarienė, A. Razmantienė, V. Salienė, A. Šventickienė

I. KOKYBINĖS ANALIZĖS TIKSLAI, ŠALTINIAI

2004 metų mokyklinio lietuvių kalbos brandos egzamino turinį reglamentavo 2004 m. egzaminų programa¹, kuri rėmėsi Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais, parengtais ir paskelbtais 2002 m. Vienas iš egzamino tikslų ir uždavinių, įvardytų minėtoje egzaminų programoje, yra „sudaryti sąlygas kiekvienai mokyklai analizuoti lietuvių kalbos mokymo(si) efektyvumą ir padėti įvertinti esamą padėtį jų mokykloje“². Todėl šios egzamino užduoties kokybinės analizės tikslai būtų šie:

- išanalizuoti, kokie mokinių gebėjimai buvo tikrinami įvairiose dalyko turinio srityse,
- nustatyti, kokias žinias ir gebėjimus parodo mokiniai,
- išsiaiškinti, kokių gebėjimų ir žinių mokiniams trūksta,
- nustatyti ryškiausias gimtosios kalbos ugdymo problemas,
- pateikti rekomendacijas ugdymo procesui tobulinti.

Tyrimo objektas – 2004 m. mokyklinį gimtosios kalbos egzamino testą laikusių 500 abiturientų darbai, atrinkti atsitiktiniu būdu (jais remiantis buvo atliekama ir statistinė analizė, ją skaitykite 9 psl.), ir teksto interpretaciją/rašinių rašiusių 500 mokinių darbai.

2004 m. egzamino užduotimi buvo siekiama patikrinti šias dalyko turinio sritis: literatūros (kultūros) pažinimą ir kalbos pažinimą bei vartojimą.

Egzamino metu buvo tikrinami dvejopi gebėjimai: 1) žinių taikymas ir 2) problemos sprendimas, analizavimas, interpretavimas, vertinimas³.

Dalyko žinių taikymą mokinys parodo tikslingai, motyvuotai, tinkamai vartodamas kalbotyros ir literatūrologijos sąvokas; vartodamas tinkamas gramatines formas bei konstrukcijas, taisyklingai rašydamas; atpažindamas skaitomo teksto žanrą, epochos, srovės bruožus, teksto funkcinių stilių, atsakydamas į teksto suvokimo klausimus ir atlikdamas užduotis, kurios reikalauja rasti reikalingą informaciją, perfrazuoti teksto mintis savais žodžiais, daryti tiesiogines išvadas, rasti citatas minčiai pagrįsti.

Gebėjimą reikšti mintis, analizuoti, interpretuoti, vertinti mokinys parodo, kai nagrinėja, atrenka ir tinkamai sieja informaciją; išskiria ir aptaria skaitomų tekstų struktūrines dalis, atskleidžia jų ryšius bei kuriamas prasmes; formuluoja teksto pagrindinę mintį, problemą; atskleidžia teksto prasmę remdamasis savo patirtimi, siedamas tekstą su įvairiais kontekstais; argumentuoja, išsako savo požiūrį, vertina skaitomų tekstų turinį ir raišką; rašo tinkamos struktūros tekstą (pradžios pastraipa, dėstymo pastraipos, baigiamoji pastraipa); reiškia mintis stilinga kalba; tinkamai redaguoja tekstą.

Žinių taikymas tikrinamas teksto suvokimo, kalbos užduotimis bei teksto interpretacija/rašiniu, o problemų sprendimas, interpretavimas, vertinimas tikrinami teksto suvokimo užduotimi ir interpretacija/rašiniu.

Egzaminą sudarė dvi dalys: testas ir teksto interpretacija / rašinys. Testu siekiama įvertinti mokinių gebėjimą suvokti bei vertinti skaitomo teksto turinį ir raiškos ypatumus, gebėjimą taikyti kalbos kultūros (gramatikos ir žodyno), stilistikos, rašybos ir skyrybos žinias. Teksto interpretacijos/rašinio dalimi siekiama įvertinti mokinių gebėjimą analizuoti bei interpretuoti grožinį tekstą arba analizuoti grožinius lietuvių literatūros kūrinius pasirinkta tema, remtis turima literatūrologine kompetencija bei kultūrinio konteksto išmanymu, atrinkti, susieti, apibendrinti informaciją, taisyklinga kalba reikšti mintis, kurti rišlų tekstą raštu.

Egzamino užduoties kokybinė analizė skiriama vyresniųjų klasių mokiniams, mokytojams, užduočių rengėjams.

¹ Brandos egzaminų programa. Lietuvių kalba 2004 ir 2005m. – Vilnius, Nacionalinis egzaminų centras, 2003.

² Ten pat. P.6.

³ Toliau ataskaitoje jie apibendrintai vadinami reprodukovimo ir produkavimo gebėjimais.

II. MOKINIŲ ATSAKYMŲ ANALIZĖ

Egzamino metu mokiniai atliko testą ir rašė teksto interpretaciją/rašinį.

Teksto interpretacijos/rašinio analizė

Tradiciskai lietuvių gimtosios kalbos egzamino rašymo (rašinio arba pasirinktinai rašinio pagal tekstą, t.y. teksto interpretacijos) dalimi siekta įvertinti mokinių gebėjimą atidžiai skaityti, suvokti, analizuoti bei interpretuoti vieno iš nurodytų autorių kūrybą pasirinktu aspektu ir pasiremti kitų su tuo aspektu susijusių autorių kūriniais arba atidžiai skaityti, suvokti, analizuoti bei interpretuoti pasirinktą vieną iš trijų grožinių lietuvių literatūros tekstų (teksto ištraukų); bet kuriuo pasirinkimo atveju mokiniai turėjo remtis savo literatūrologine kompetencija (literatūros istorijos ir teorijos žiniomis) bei kultūros kontekstais. Taip pat buvo vertinamas kalbinis raštingumas plačiąja prasme: gebėjimas logiškai bei stilingai dėstyti mintis raštu, taisyklingai rašyti, kurti rišlų trinarės struktūros tekstą.

Skirtingai nei testo dalį, mokyklinio rašinio/teksto interpretacijos dalį rinkosi didžioji dalis mokinių. 2004 metais teksto interpretacijos mokyklinį egzaminą rinkosi 39 964 mokiniai. Tai susiję su keliomis priežastimis: mokyklinio teksto interpretacijos egzamino rezultatų nereikėjo stojant į daugelį studijų programų, todėl mokiniams jis nėra toks svarbus; kai kurių mokyklų mokytojai vertina darbus subjektyviai, gana palankiai mokiniams, nepaiso vertinimo normų, per menkai reaguoja į Egzamino programos ar Išsilavinimo standartų reikalavimus, mokyklinio egzamino rezultatai sužinomi gerokai anksčiau ir kt. Palyginti didelis darbų skaičius turėjo lemti normalų rezultatų pasiskirstymą. Suformavus atsitiktinę pervertinamų darbų imtį tikėtasi, kad darbų lygis bus labai įvairus (normalus skirstinys), tačiau skaitant mokyklinius darbus tokio išpūdžio nesusidarė. Tą patvirtino ir pervertinimo rezultatai: retai pasitaikė puikių darbų, dauguma darbų tik vidutinio ar žemo lygio. Mokyklinio teksto interpretacijos, kaip ir testo, egzamino kokybinė analizė atliekama pirmą kartą, todėl negalime palyginti su ankstesniųjų metų rezultatais.

Visi pervertinti mokyklinio egzamino teksto interpretacijos ir rašinių darbai gana vidutiniški, pasitaikė tik vienas kitas, kuriame mokiniai parodė puikų pasirengimą, gebėjimą atidžiai perskaityti kūrinį, jį analizuoti, remtis literatūriniu, kultūriniu ar kitu kontekstu, kryptingai interpretuoti, sklandžiai kurti rišlų tekstą, be klaidų jį parašyti. Rašinio, kurį galima būtų įvertinti bent kaip vidutinį, nerasta nė vieno tarp 500 pervertintų darbų. Dauguma darbų paviršutiniški, nenuoseklūs, turintys daug raiškos trūkumų, labai dažnai itin mažos apimties. Tokią darbų kokybę lemia keletas priežasčių: mokiniai vis mažiau skaito literatūros, skursta mokinių kalba, mažėja kultūrinis, literatūrinis išmanymas, o rišlaus teksto rašymas remiantis literatūros kūriniais yra pakankamai sunki užduotis, kuri reikalauja remtis šiuo išmanymu bei pademonstruoti platų gebėjimų spektrą.

Analizuoti gebėjimus mokinių, pasirinkusių rašyti rašinį, yra labai sudėtinga, nes tokių darbų tebuvo vienetai, t.y. per maža imtis, kad būtų galima daryti apibendrintas ir patikimas išvadas. Todėl analizuojant rašinius, ypač turinio kriterijaus požiūriu, bus remiamasi dažniausiai tik bendresniais pastebėjimais, o raiškos ir raštingumo kriterijai tiek pasirinkusiems rašinį, tiek teksto interpretaciją yra tie patys, todėl aptariami bendrai.

Šios egzamino dalies pagrindinei sesijai buvo parinkti 3 tekstai interpretacijai: R. Granausko apysakos „Gyvenimas po klevu“ ištrauka, J. Biliūno apysakos „Liūdna pasaka“ ištrauka ir S.Nėries „Stepės“, ir pateiktos 3 temos rašiniui: „Gamta lietuvių literatūroje“, „Namų erdvė lietuvių prozoje“, „Kūryba gimsta iš kančios (Pagrįskite arba paneikite šį teiginį, remdamiesi lietuvių literatūros kūriniais) ir buvo nurodyti trys autoriai: K. Donelaitis, J.Aputis, A. Škėma. (žr. Statistinės analizės 4-6 pls.). Mokiniai, rašiusieji teksto interpretaciją, turėjo pasirinkti vieną iš trijų tekstų ir per tris valandas parašyti rašinį pagal tekstą (teksto interpretaciją), o nusprendę rašyti rašinį rinkosi vieną iš 3 pateiktų temų, galėjo ją susisiaurinti, pasitikslinti, bet būtinai turėjo remtis ne mažiau kaip dviem autoriais, kurių vienas turėjo būti iš nurodytųjų.

Tiek teksto interpretacijos, tiek ir rašinio darbai buvo vertinami pagal tris kriterijus: turinys, raiška, raštingumas. Šie trys kriterijai nebuvo vienodos vertės: turinys (ir rašinio, ir teksto interpretacijos) vertintas 16 taškų, kurie sudarė apie 30 proc. šios užduoties vertės, raiška –20 taškų, 35 proc. vertės, raštingumas –20 taškų, 35 proc. vertės. Visi šie kriterijai labai svarbūs, vertinant mokinių kalbinius gebėjimus: tik raštingumas kiek kitokiais aspektais vertintas ir teste, o turinio aspektas labai nedidele dalimi susijęs su testo suvokimo užduotimi, kur vertinamas mokinių gebėjimas suvokti negrožinį tekstą. Gebėjimas kurti rišlų tekstą vertinamas tik teksto interpretacijos/rašinio dalyje.

Užduoties analizei naudojama statistinė informacija ir pervaldinimo metu pastebėtos tendencijos. Kokybinei analizei, kuri pateikiama tiek užduoties rengėjams, tiek mokytojams, tiek mokiniams, bene aktualiausias yra sunkumo parametras, parodantis, kiek tam tikra užduotis (vertinimo kriterijus, aspektas ir pan.) mokiniams buvo įveikiama (sunki). Plačiau neaptariami du statistiniai parametrai: vertinimo kriterijaus (aspekto) skiriamoji geba ir vertinimo kriterijaus (aspekto) koreliacija su visa užduotimi, nes visų trijų vertinimo kriterijų (ir vertinimo aspektų) skiriamoji geba yra vidutinė, o koreliacija labai aukšta. Pastarieji du parametrai paminimi tik kai kuriais atvejais, kai jie dėl vienu ar kitu priežasčių gerokai išsiskiria iš bendro konteksto.

Turinio analizė

Teksto interpretacijos darbų turinys vertintas 4 aspektais: ar aptartas teksto pobūdis ir struktūra; ar suvoktos bei aptartos teksto tema, problemos, vertybės; ar tekstas sietas su kontekstu(-ais); ar interpretuota pagrįstai, nuosekliai, kryptingai. Rašinio turinys taip pat vertintas 4 aspektais: ar suvokta tema, pasirinktas aspektas, nusakyta pagrindinė mintis ir prasminiai akcentai, ar teiginiai argumentuojami, ar aptartas kontekstas, ar nusakytas mokinio požiūris bei vertinimas.

Nors atskirų turinio kriterijaus aspektų sunkumas rodo, kad visi jie, išskyrus trečiąjį, t.y. gebėjimą remtis kontekstu (sunkumas – 37,84 proc.), buvo pakankamai lengvi, tačiau statistiniai duomenys rodo, kad turinio kriterijus, lyginant su kitais dviem, mokiniams buvo sunkiausias – 40,85 proc.

Mokyklinio egzamino teksto interpretacijos vertinimo normose teksto tipas (žanras, tipas, meninė kalba) sujungtas su struktūra (pasakotojo, kalbančiojo/veikėjo situacija, nuotaika, teksto kompozicija, erdvė, laikas, jų kitimas, veiksmas/vykimas), todėl nėra statistinių duomenų ir negalima nustatyti, kurį iš aspektų mokiniams sekasi geriau aptarti. Tačiau pervaldinant darbus pastebėta, kad mokiniai daugiau dėmesio skiria teksto struktūrai aptarti, o ne teksto tipui ar meninei kalbai. Rasta labai nedaug teksto interpretacijos darbų, kuriuose mokiniai išsamiai aptarė kūrinio žanrą, jo tipą, meninę kalbą. Dažniausiai mokiniai tik įvardydavo žanrą, visai nekalbėdami apie tipą ir neaptardami meninės kalbos.

Aptardami struktūrą, mokiniai daugiausiai kalbėjo apie veikėjus, jų nuotaikas, erdvę, laiką, nesigilindami į jų kitimą. Rimčiausia šio aspekto problema – labai trūko argumentacijos, siejimo su teksto prasme. Pasitaikė gana daug darbų, kuriuose mokiniai tik įvardijo kalbančiojo/veikėjo situaciją, visiškai neaptarė ar labai menkai teaptarė pasakotoją. Skaitytas vos vienas kitas darbas, kuriame išsamiau ar bent kiek labiau motyvuotai aptarta teksto kompozicija (nekalbant jau apie rimtesnę kompozicijos analizę). Gal todėl beveik 34 proc. mokinių už šį aspektą tegavo 2 taškus ir beveik 30 proc. – 1 tašką iš 4 galimų, taigi daugiau kaip 60 proc. mokinių gebėjimai šiuo aspektu gana žemi.

Mokiniams, rašiusiems rašinių, pakankamai sunku buvo pasirinkti aspektą ar išskirti pagrindinę mintį, sudėlioti prasminius akcentus, gal todėl rašiniai gana paviršutiniški, fragmentuoti.

Aptariant antrąjį aspektą (temos, problemos, vertybės), būtina pastebėti, kad mokiniai, pasirinkusieji interpretaciją, pakankamai neblogai gebėjo įvardyti teksto temą. Šio aspekto sunkumas vidutinis (47,21 proc.). Sunkiai mokiniams sekėsi tiek įvardyti, tiek aptarti problemas, vertybes, o ypač jas išsamiai argumentuoti remiantis tekstu. Tokį nepakankamą gebėjimą patvirtina ir statistika: 23,65 proc. mokinių šiuo aspektu gavo 1 tašką, 29,05 proc. – 2 taškus iš 5 galimų. Taigi daugiau nei pusė visų mokinių darbų šiuo aspektu buvo gana silpni. Tačiau vertintojų pastebėjimai ir statistika patvirtina, kad bendras darbų lygis labai priklauso nuo to, kaip mokiniai geba suvokti ir atskleisti temą (-as), problemą (-as) ir teksto vertybes. Būtent tie darbai, kuriuose tai suvokta ir sugebėta suformuluoti pasirinkto teksto (teksto ištraukos) temą bei problemą (problemas), išvelgtos vertybės, buvo įdomesni, originalesni, nes tokiuose darbuose pastebėti ir įvardyti skaitomo teksto elementai, meninė raiška tik padėjo išryškinti pasirinktą skaitymo kryptį. Tai pakankamai natūralus reiškinys – būtent šiame aspekte tarsi užkoduotas mokinio gebėjimas suvokti skaitomo teksto ar teksto ištraukos esmę.

Tiek valstybinio, tiek mokyklinio egzamino darbai parodė, kad mokiniams buvo sunku aptarti kontekstą (-us). Kaip jau minėta pradžioje, trečiasis aspektas buvo sunkiausias. Sunkumas – 37,84 proc. Daugelis mokinių tiek teksto interpretacijos darbuose, tiek rašiniuose kontekstu visai nesirėmė arba tik įvardydavo neargumentuotai, nesiedami su tekstu. Pervaldinant darbus pastebėta, kad net ir tais retais atvejais, kai kontekstu bandyta remtis, padaryta pakankamai daug fakto klaidų. Daugiau nei 20 proc. mokinių teksto su kontekstu iš viso nesiejo arba padarė daug fakto klaidų, beveik 33 proc. kontekstą tik paminėjo. Išsamiai aptarė kontekstą ir motyvuotai juo darbe pasirėmė vos 6 proc. mokinių. Kontekstų išmanymas ir gebėjimas jais remtis ima tapti rimta problema, kuri išaiškėja tiek mokykliniame, tiek valstybiniame egzamine.

Ketvirtuoju vertinimo aspektu interpretacijoje bandyta įvertinti mokinio gebėjimą interpretuoti. Tai aukštesnių gebėjimų reikalaujantis vertinimo aspektas. Beje, po pervertinimo bene labiausiai pasikeitęs. Mokyklinio egzamino teksto interpretacijos darbuose pastebėta tendencija, kad mokiniai daugiausiai interpretuoja remdamiesi išankstiniu žinojimu ir labai fragmentiškai, nepagrįsdami ir neargumentuodami. Mažai pasitaikė darbų, kuriuose galima būtų išvelgti aiškią interpretacijos kryptį, būtų interpretuota nuosekliai, paisant teksto logikos. Tik beveik 14 proc. darbų šiuo aspektu buvo pakankamai geri, 13 proc. darbų šiuo aspektu buvo įvertinti 0 taškų. Tai logiškai paaiškinama, nes mokiniai, kurie nesuvokia teksto esmės (antrasis aspektas) negali interpretuoti teksto, paisydami teksto logikos.

Iš 500 darbų tik maža dalis (15 darbų) buvo rašinių, tačiau mokiniams sunkiai sekėsi išsakyti aiškią savo poziciją aptariamų dalykų atžvilgiu arba vertinimai buvo nenuoseklūs, ne visai aiškūs, todėl dauguma pervertintų rašinių šiuo aspektu gavo 1 tašką.

Kitos bendros pastabos apie teksto interpretacijos bei rašinio trūkumus turinio kriterijaus požiūriu:

- Pasitaikė nemažai darbų, kuriuose tekstas buvo ne tiek analizuojamas ar interpretuojamas, kiek atpasakojamas (1 priedas⁶). Pasitaikė darbų, kuriuose taškai buvo skirti už interpretuoti pateikto teksto nurašymą.
- Buvo nemažai mokyklinio egzamino teksto interpretacijos darbų, kuriuose daug dėmesio skirta teksto elementams (aspektams) aptarti, bet tai nesujungiama į visumą bei nesusiejama su teksto prasmėmis. Priežastis – mokoma trafareto (dažnai pagal vertinimo normas) ar interpretacijos schemas, kurios iš esmės negali būti, nes kiekvienas tekstas atveria kitas prasmes. Tokiuose darbuose labai pasigesta pasirinkto interpretacijos kryptingumo. Teksto ar teksto ištraukos visumos negali būti darbuose, kuriuose izoliuotai „interpretuojamos“ atskiros detalės ar net paskiri žodžiai, visiškai nepaisoma teksto logikos, jo prasmės. Tokiuose darbuose itin dažnai pasitaikė loginių prieštaravimų.
- Mokiniai tiek interpretacijose, tiek rašiniuose nepakankamai geba argumentuoti teiginius: argumentai nėra išsamūs arba mokiniai visiškai neargumentuoja savo teiginių. Tai pasakytina apie visus vertintus turinio aspektus.
- Kaip atskira problema minėtina meninių raiškos priemonių aptarimas, dažniausiai apie meninę kalbą ar raišką darbuose iš viso nekalbėta arba įvardytos meninės priemonės tarsi „pakimba“, nes darbuose nenurodyta jų funkcija ar prasmės konkrečiame tekste. Tai patvirtina, kad ugdymo procese teorija ir praktika dažnai yra atskiriamos, todėl mokiniai nesugeba pasiremti teorijos žiniomis, negeba žinių taikyti.
- Mokiniai nepakankamai rėmėsi kontekstu. Kyla abejonių, ar mokyklose pakankamai mokoma suvokti literatūros procesą. Akivaizdu, kad kai kurie mokinių bandymai remtis kontekstais virto fakto klaidomis.

Raiškos vertinimas

Reikalavimai raiškai tiek teksto interpretacijos darbuose, tiek rašiniuose buvo tradiciniai: klasikinė trinarė teksto struktūra, teksto ir pastraipos vientisumas, stilinga ir pakankamai žodinga kalba. Raiška atskleidžia labai svarbią kalbinio raštingumo sritį – gebėjimą tinkamai vartoti kalbą, kurti rišlų tekstą. Rišlaus teksto kūrimo gebėjimai itin svarbūs kiekvienam asmeniui, o lietuvių gimtosios kalbos egzamine jie vertinti tik teksto interpretacijos/rašinio dalyje.

Raiškos kriterijus, remiantis statistika, buvo vidutinio sunkumo: kiek lengvesnis nei turinys ir kiek sunkesnis nei raštingumas, sunkumas – 56,24 proc. (žr. Raiškos vertinimo lentelę 8 psl.). Skaitant ir pervertinant darbus akivaizdžiai buvo matyti, kad reikšti mintis ir kurti rišlų tekstą logiška ir stilinga kalba mokiniams yra tikrai sudėtinga.

Raiška vertinta keturiais aspektais: teksto sandara, teksto vientisumas, teksto žodingumas ir sintaksinių konstrukcijų įvairovė, kalbos stilingumas (stiliaus normos). Du aspektai statistiškai pasirodė gana lengvi: teksto sandaros sunkumas – 64,08 proc., teksto žodingumo aspektų sunkumas – 68,58 proc. Kodėl taip yra, reikėtų patyrinti atskirai, gana detalčiai bandant įvertinti įvairius tiek vertinimo normų, tiek paties vertinimo niuansus, nes bendro įspūdžio, kad mokinių tekstai buvo aiškios trinarės struktūros, kad darbų ir įžangos, ir pabaigos buvo pakankamai išplėtotos, logiškai sietos su tuo, kas dėstoma, tiek teminiu, tiek stilistiniu požiūriu, tikrai nebuvo. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad beveik 10 proc. pervertintų darbų teksto sandaros aspektu buvo įvertinti 0 taškų, t.y. kas dešimtas abiturientas negeba kurti rišlaus trinarės struktūros teksto.

⁶ Mokinių kalba pateikiamuose pavyzdžiuose netaisyta.

Statistika rodo, kad pakankamai lengvas buvo teksto vientisumo aspektas (sunkumas – 61,74 proc.). Vertinti šį aspektą buvo skiriami 7 taškai, todėl mokiniai gana aiškiai pasiskirstė pagal paskirtus taškus: 7, 6, 5 ir t.t. Iki 2 taškų gavo kiek daugiau nei 11 proc. mokinių, jų gebėjimai kurti vientisą tekstą kelia rimtą susirūpinimą, nes mokyklinių darbų apimtys tikrai nebuvo didelės, bet ir tokios apimtys darbuose padaryta po 10 ir daugiau teksto vientisumo trūkumų.

Sunkiausias raiškos aspektas mokykliniame, kaip ir valstybiniame, egzamine pasirodė esąs kalbos stilingumas (sunkumas – 47,47 proc.). Vertinant darbus taip pat pastebėta, kad, nepaisant pakankamai gero bendro raiškos kriterijaus rezultato, kalbos stilingumas (stilistinė sintaksė ir žodynas) – viena didžiausių problemų. Retas mokinys sklandžiai, nuosekliai, aiškiai, tiksliai bei logiškai formulavo mintis. 0–2 taškais buvo įvertinti daugiau nei 21 proc. mokinių darbų, taigi net penktadalis mokinių 1,5–2 puslapių apimties tekste padaro 12 ir daugiau stiliaus klaidų. Priminsime, kad vertinant dvi to paties tipo stiliaus klaidos yra dubliuojamos. Akivaizdu, kad minties raiškai turi būti skiriama daugiau dėmesio tiek mokant kurti rišlią tekstą, tiek redaguojant jau parašytą.

Kitos pastabos apie raišką:

- Statistiniai duomenys rodo, jog mokiniai neturi pakankamai gerų teksto kūrimo įgūdžių, pasitaikė nemažai darbų, kuriuose mokiniai darė teksto sandaros klaidų: trūko pradžios arba pabaigos, neišlaikytos struktūrinių dalių proporcijos. Sunkiau mokiniams sekėsi logiškai ir stilistiškai sieti pradžią – dėstymą – pabaigą. (2 priedas).

- Tiek teksto interpretacijos darbuose, tiek ir rašiniuose dėstymas dažnai nėra skaidomas pastraipomis arba pastraipų ribos nesutampa su logine pastraipos struktūra.

- Pervertinant rasta labai nedaug darbų, kuriuose mokiniai rašo žodinga kalba. Kituose – mokinių kalba skurdi, sakiniai elementarūs, vienodos sintaksinės konstrukcijos.

- Būtina atkreipti dėmesį į pastraipos vidinę kompoziciją: labai dažnai vienoje pastraipoje yra keletas prasme nesusijusių teiginių arba priešingai – kelis kartus pakartojama ta pati mintis (3 priedas).

- Kalbos stilingumas mokiniams lieka sunkiausiai įveikiamas vertintas aspektas. Daug rašančiųjų nejaučia žodžių stilistinių atspalvių arba vartoja žodžius, nežinodami tikrosios jų reikšmės, nesugeba kritiškai perskaityti sukurto teksto ir jo tinkamai neredaguoja (ypač stiliaus požiūriu). Minėti gebėjimai išugdomi ne per vienerius metus, tad mokiniams ir mokytojams reikėtų kreipti į tai didesnę dėmesį.

- Vis didėjanti problema – kalbos logikos nepaisymas. Vertinant darbus kartais susidarė įspūdis, kad mokiniai rašo tiesiog negalvodami, nei ką nori pasakyti, nei kaip tai padaryti: tame pačiame sakinyje ar pastraipoje teigiami visiškai priešingi dalykai, citatomis iliustruojama dar kas nors kita, argumentai paneigia teiginius ir pan.

Raštingumo vertinimas

Statistinis sunkumo parametras paneigia visuotinai išsakomą nuomonę, kad mokiniai yra neraštingi. Raštingumo kriterijaus sunkumas – daugiau nei 63 proc. (žr. Raštingumo vertinimo lentelę 6 psl.), t.y. lengviausiai įveikiamas visos užduoties kriterijus: daugiau nei 12 proc. lengvesnis už turinį ir 8 proc. lengvesnis už raišką. Be abejo, negalime teigti, kad ši užduotis būtų vienodai lengva visiems mokiniams ar kad raštingumas būtų labai geras. Pasitaikė darbų, kuriuose mokiniai darė itin daug gramatikos/žodyno, rašybos ar skyrybos klaidų.

Raštingumas vertintas trimis aspektais: gramatikos ir žodyno, rašybos, skyrybos. Tačiau šių aspektų sunkumas yra nevienodas, nors visų lengvesnis nei vidutinio sunkumo. Mažiausiai rašiusieji padarė gramatikos ir žodyno klaidų (sunkumas – daugiau nei 69 proc.). Beveik penktadalis mokinių nepadarė nė vienos šio aspekto klaidos, daugiau nei 25 proc. – vieną ir tik 6 proc. padarė 5 ar daugiau gramatikos bei žodyno klaidas. Rezultatai tam tikra prasme džiugina, bet verčia manyti, kad 2005 metais raštingumo vertinimo normos turėtų būti kiek griežtesnės.

Labai panaši situacija rašybos aspektu. Sunkumas – beveik 60 proc., daugiau nei 18 proc. rašiusiųjų nepadarė nė vienos rašybos klaidos, beveik 20 proc. – vieną rašybos klaidą. Tačiau šiuo aspektu gavusių 0 taškų – 9 proc., t.y. kas penktas mokinys padarė 11 ir daugiau rašybos klaidų. Šis raštingumo aspektas mokiniams buvo sunkiausias.

Raštingumo problema yra tradicinė: daugiausiai padaryta skyrybos klaidų (klysta net rašant pačius elementariausius atvejus). Skyrybos aspekto sunkumas – 61 proc. Iš visų raštingumo aspektų nors ir nebuvo sunkiausias, bet norėdamas gauti bent vieną tašką už šį aspektą mokinys galėjo padaryti ne daugiau kaip 14 klaidų (rašybos – 10). Beveik trečdalis mokinių (29 proc.) padaro ne daugiau kaip 2 skyrybos klaidas, o pakankamai daug (10 – 20) skyrybos klaidų padaro beveik 21 proc. mokinių.

Kitos pastabos apie raštingumą:

- Nepaisant statistinio sunkumo koeficiento, kuris rodo, jog mokiniai pakankamai raštingi, negalima teigti, kad skaitant darbus buvo rasta nemažai darbų, parašytų be gramatikos/žodyno, rašybos ar skyrybos klaidų. Dažnai statistiškai atrodantis neblogas darbas mirgėte mirga nuo sudubliuotų klaidų. Be to, mokyklinių darbų apimtis nėra didelė, todėl bendras išpūdis – mokiniai tikrai nėra pakankamai raštingi.
- Raštingumo problemų dažniausiai turi tie mokiniai, kurių apskritai bendrieji gebėjimai yra menkai išugdyti (ne itin gabūs mokiniai), tad siūlytina visus gebėjimus ugdyti kartu kaip paremiančius bendrą asmens raidą. (4 priedas)

Testo analizė

Teksto suvokimo užduoties analizė

Teksto suvokimo užduotis apėmė abi tikrinamas dalyko turinio sritis – literatūrinį (kultūrinį) pažinimą (ši turinio sritis tikrinta klausimais, kurie turėjo atskleisti, kaip mokiniai suvokia skaitomo teksto turinį) bei kalbos pažinimą ir vartoseną (klausimai apie teksto kalbinę raišką).

Teksto suvokimo užduotimi tikrintas platus gebėjimų spektras, tačiau šie gebėjimai sąlygiškai apibendrinti į dvi grupes: 1) žinių taikymas 2) analizavimas, interpretavimas, vertinimas. Pirmąją gebėjimų grupę tikrinantys klausimai reikalavo rasti nurodytą informaciją, perfrazuoti teksto mintis, padaryti nesudėtingas išvadas, atpažinti teksto funkcinį stilių ir pan. Ataskaitoje ši gebėjimų grupė vadinta reprodukuojamais gebėjimais. Antrąją gebėjimų grupę siekta įvertinti klausimais, kurie reikalavo apibendrinti, abstrahuoti, interpretuoti, vertinti skaitomo teksto turinį ir raišką. Ši gebėjimų grupė toliau ataskaitoje vadinama produkavimais gebėjimais.

Teksto suvokimo gebėjimams tikrinti buvo pateiktas interviu su poetu Marcelijumi Martinaičiu (tekstą ir klausimus žr. 13–15 psl.). Atlikdami užduotį, mokiniai atsakinėjo tik į atvirojo atsakymo klausimus.

Aptarsime mokinių atsakymus į klausimus³.

1. *Atsakydamas į pirmuosius „Nemuno“ klausimus, poetas M. Martinaitis kalba dviem temomis. Suformuluokite jas.*

Ši užduotis tikrino produkavimais gebėjimus. Užduoties sunkumas – 46,98, skiriamoji geba – 34,56.

Kad galėtų sėkmingai atlikti šią užduotį, mokiniai turėjo atidžiai perskaityti dalį teksto, ją tinkamai suvokti ir išskirti dvi skirtingas temas: viena jų apie literatūros tikslus, kita – modernių komunikacijų poveikis literatūrai.

Įvedus papildomus kodus, mokinių atsakymai pasiskirstė taip: dvi temas suformulavo 25,20 proc., suformulavo vieną temą 35,08 proc., vietoj temos nurodė pagrindinę mintį 3,23 proc. mokinių. Neteisingai atsakė 23,99 proc. mokinių, o visai neatsakinėjo 7,26 proc.

Ugdymo proceso metu temos formuluotėms neabejotinai skiriama daug dėmesio, į tokio pobūdžio klausimus mokiniams tenka atsakinėti analizuojant ir grožinius, ir negrožinius tekstus, tačiau mokiniams paprastai būna sunku suformuluoti vieną pagrindinę temą. Kaip matome iš pateiktų duomenų, ne lengviau mokiniams sekasi formuluoti ir kelias vieno teksto temas.

2. *Kokie trys veiksniai, M. Martinaičio nuomone, lemia, kad literatūros tikslo samprata kinta?*

Antruoju klausimu siekta įvertinti reprodukuojamais gebėjimus. Šio klausimo sunkumas – 34,14, skiriamoji geba – 38,03.

Iš klausimo formuluotės mokiniams turėjo būti aišku, kad reikia nurodyti tris veiksnius. Neteisingai į klausimą atsakė 23,39 proc. mokinių, visai neatsakinėjo net 12,70 proc. mokinių; du veiksnius įvardijo tik 13,51 proc. mokinių, o tris veiksnius įvardijo tik 12,50 proc. mokinių. Visi trys veiksniai tekste buvo pakankamai aiškiai įvardyti, vadinasi, mokiniams sunkiai sekėsi rasti tiesiogiai tekste minimą informaciją.

3. *Kokius savo kūrybos tikslus poetas laiko netikrais?*

Šiuo klausimu tikrinti produkavimais gebėjimai. Klausimo sunkumas – 32,53, skiriamoji geba – 36,69. Mokiniai turėjo įvardyti tris tikslus, tačiau tai padaryti sugebėjo tik 10,08 proc. mokinių. Neteisingai į klausimą atsakė 29,64 proc., o visai neatsakinėjo 13,51 proc. mokinių.

Dalį klaidingų arba nepilnų atsakymų galbūt lėmė tai, kad mokiniai nesuprato, kiek tikslų turi formuluoti. Mokymo procese reikėtų atkreipti mokinių dėmesį į tai, kad viena iš galimų atsakinėjimo į klausimus strategijų yra numatyti, už ką galėtų būti skiriami taškai. Jeigu klausimas įvertintas daugiau negu

³ Pateikiami statistiniai duomenys, gauti po darbų pertaisymo ir naujų papildomų kodų išskyrimo.

vienu tašku, mokinys turėtų panagrinėti interpretuojamą pasakymą ir mėginti išskirti atskirus paaiškinimo reikalaujančius aspektus arba, kaip šiuo atveju, tris tikslus.

Skiriamoji geba žemoka. Priežastis veikiausiai yra tai, kad iš klausimo formuluotės mokiniams negalėjo būti pakankamai aišku, kad jie turi nurodyti tris tikslus. Galima daryti išvadą, kad klausimas suformuluotas nepakankamai preciziškai. Į tokius atvejus turėtų atkreipti dėmesį užduočių rengėjams, formuluojant ir klausimą, ir vertinimo instrukciją.

4. *Koks išgyvenimas kūrėjui yra svarbiausias?*

Šiuo klausimu tikrinti reproduktivumo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 68,75, skiriamoji geba – 47,65. Statistiniai duomenys rodo, kad klausimas nebuvo sunkus, tačiau ir į šį klausimą neatsakė 7,26 proc., o atsakė neteisingai 23,59 proc. mokinių. Tai neramina, nes mokiniams reikėjo rasti tiesiogiai tekste įvardytą informaciją.

5. *Kaip supratote pasakymą „skaitantieji keršijo režimui iš tekstų įgyta laisvė“?*

Šiuo klausimu tikrinti produkavimo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 39,92, skiriamoji geba – 44,97. Tokio pobūdžio klausimai mokiniams yra vieni sunkesnių. Net 39,92 proc. mokinių į klausimą atsakė neteisingai, o 19,76 proc. visai neatsakė. Kad atsakytų į šį klausimą, mokiniai turėjo remtis istoriniu – kultūriniu kontekstu. Manytina, kad mokiniams buvo sunku ne tik suprasti pasakymą, bet ir formuluoti mintis savais žodžiais. Ugdymo procese reikėtų daugiau dėmesio skirti trumpų rišlių atsakymų formulavimui raštu.

6. *Kokia kūryba nereikalinga kitiems? Kodėl?*

Šiuo klausimu tikrinti produkavimo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 53,73, skiriamoji geba – 41,28. Teisingai atsakė ir paaiškino 36,49 proc. mokinių. Maždaug tiek pat mokinių tik įvardijo, kokia kūryba yra nereikalinga, bet nepaaiškino kodėl. Tai rodo, kad nemaža dalis mokinių gali rasti tinkamą atsakymą tekste, tačiau paaiškinti, t.y. atskleisti produkavimo gebėjimus, jiems sunku. Pastebima tendencija, kad mokiniai geba formuluoti išvadas, bet jiems sunku argumentuoti. Tai patvirtina ir valstybinio egzamino darbų analizė. Taigi argumentavimo gebėjimų ugdymui reikėtų skirti daugiau dėmesio.

7. *Kokį teiginį siekia pagrįsti M. Martinaitis, pasitelkdamas K. Donelaičio kūrybos pavyzdį?*

Šia užduotimi tikrinti produkavimo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 53,83, skiriamoji geba – 40,94. Klausimas nebuvo labai sunkus, tačiau į jį neatsakė 9,68 proc., o atsakė neteisingai 35,69 proc. mokinių. Sunkumų mokiniams galėjo kelti tai, kad patiems savais žodžiais reikėjo suformuluoti teiginį.

8.1. *Kokį požiūrį apie kompiuterius ir telekomunikacijos priemones M. Martinaitis paneigia?*

Šiuo klausimu tikrinti produkavimo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 34,48, skiriamoji geba – 26,17. Į šį klausimą teisingai atsakė tik apie trečdali mokinių. Požiūris, kurį paneigia poetas, tekste buvo nusakytas netiesiogiai, mokiniams buvo sunku jį išvelgti ir suprasti: net 59,88 proc. mokinių atsakė neteisingai, o 4,44 proc. visai neatsakinėjo. Sunkumų galėjo sukelti tai, kad buvo prašoma rasti, kas paneigiama. Įprastai mokiniams rasti tai, ką autorius teigia ir pagrindžia.

8.2. *Nurodykite, kokiu argumentu M. Martinaitis remiasi?*

Šiuo klausimu tikrinti reproduktivumo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 28,63, skiriamoji geba – 36,24. Neteisingai atsakė 47,38 proc. mokinių, o visai neatsakinėjo 23,59 proc. mokinių. Sunkiai mokiniams sekėsi rasti argumentą, kuriuo remiasi poetas. Tinkamai atsakė tik 28,63 proc. mokinių. Manytina, kad daugiausia sunkumų kėlė tai, jog mokiniams patiems teko, remiantis M. Martinaičio svarstymais, formuluoti argumentą savais žodžiais, – jie turėjo pasakyti apibendrintą mintį.

9. *Autorius teigia, jog atsiradusios elektroninės komunikacijos priemonės sukėlė sąmyšį menuose. Kokie pokyčiai išryškėjo?*

Šiuo klausimu tikrinti reproduktivumo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 48,79, skiriamoji geba – 29,19. Į klausimą neatsakinėjo 11,09 proc. mokinių, o atsakė neteisingai 16,53 proc. mokinių.

Iš klausimo formuluotės turėjo būti aišku, kad kalbama ne apie vieną pokytį. Mokiniai turėjo apibendrinti vienos pastraipos, kurioje buvo minimi šie pokyčiai, mintis. Išvelgti du pokyčius sugebėjo 25,20 proc. mokinių. Tai rodo, kad mokiniams nelengva rasti tiesiogiai tekste pasakytą informaciją, kai kalbami dalykai jiems yra pakankamai nauji, abstraktūs, nesusiję su jų patirtimi.

10. *Ką M. Martinaitis laiko kūrybiniu egoizmu?*

Šiuo klausimu tikrinti reproduktivumo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 59,27, skiriamoji geba – 28,86. Į klausimą, reikalaujantį rasti tiesiogiai tekste pasakytą informaciją, klaidingai atsakė 28,02 proc.

mokinių, o visai neatsakė 11,09 proc. mokinių. Darytina prielaida, kad dalis mokinių, net ir radę tinkamą teksto vietą, nesugebėjo suformuluoti atsakymo savais žodžiais.

11.1. *Įvardykite, kokią meninę raiškos priemonę vartoja M. Martinaitis kalbėdamas apie poezijos poveikį.*

Šiuo klausimu tikrinti reproduktivumo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 25,40, skiriamoji geba – 43,62. Kaip teisingi atsakymai buvo pateikti *palyginimas* ir *metafora*. Neteisingai į klausimą atsakė 14,72 proc. mokinių, 34,07 proc. mokinių visai neatsakinėjo į klausimą, 24,60 proc. mokinių nurodė tinkamą raiškos priemonę, o 2,82 proc. mokinių nurodė netinkamą raiškos priemonę. Nebuvo mokinių, kurie vietoj raiškos priemonės būtų nurodę kažką kita, bet ne raiškos priemonę. Didelis neatsakinėjusių mokinių procentas leidžia daryti prielaidą, kad mokiniai nesuprato, ko jų klausama.

11.2. *Išsamiau paaiškinkite jos prasmę.*

Šiuo klausimu tikrinti produkavimo gebėjimai. Klausimo sunkumas – 14,01, skiriamoji geba – 27,52. Tai pats sunkiausias klausimas. Už atsakymą į šį klausimą buvo skiriami du taškai, tačiau mokiniams galėjo būti nepakankamai aišku, už kokią atsakymą kiek taškų bus skiriama. Tačiau neatsakiusių (46,17 proc.) arba atsakiusių neteisingai mokinių procentas (30,85) kelia nerimą. Mokiniai ir nežino meninės raiškos priemonių, ir nesuvokia, kokių tikslu jos vartojamos. Aiškėja tendencija, kad visi su teksto raiškos komentavimu susiję klausimai mokiniams yra sunkūs.

12. *Nurodykite tris poezijos ir kultūros sąveikos aspektus.*

Šia užduotimi siekta įvertinti produkavimo gebėjimus. Užduoties sunkumas - 14,58, skiriamoji geba – 25,95. Tai antras pagal sunkumą klausimas. Nors tekste apie poezijos ir kultūros sąveiką kalbama vienoje vietoje, informacija nėra išskaidyta, tik 1,81 proc. mokinių nurodė tris aspektus, 7,26 proc. mokinių nurodė du aspektus, 23,79 proc. mokinių nurodė vieną aspektą, o net 51,41 proc. mokinių neatsakinėjo į pateiktą klausimą. Tai rodo, kad mokiniams sunku skaidyti informaciją, mintis formuluoti savais žodžiais. Tokių abstrakčių klausimų mokykliniame egzamine reikėtų vengti.

13.1. *Nurodykite teksto funkcinių stilių.*

13.2. *Argumentuokite.*

13.1 ir 13.2 užduotimis tikrinti reproduktivumo gebėjimai.

13.1 užduoties sunkumas 64,31, skiriamoji geba – 36,91. Tai gana rutininis klausimas, kurį būsiant teste tikrai nesunku prognozuoti, tačiau 14,11 proc. mokinių nesugebėjo pateikti teisingo atsakymo, 16,94 proc. neatsakinėjo į klausimą, 60,08 proc. mokinių atsakė teisingai, o 5,65 proc. nurodė kitą, bet netinkamą stilių.

13.2 užduoties sunkumas – 18,45, skiriamoji geba – 36,24. Net 40,32 proc. mokinių atsakė neteisingai, 33,87 proc. užduoties neatliko. 10,48 proc. mokinių apibūdino teksto turinio ir raiškos ypatumus. 11,49 proc. mokinių apibūdino tik turinio ypatumus (aktuali tema, reiškiamas požiūris), niekas neapibūdino tik raiškos ypatumų. Stilistikos klausimai išlieka vieni sunkesnių, nors stilistikos kursas sudaro dvyliktos klasės kurso pagrindą. Tai, kad mokiniai dažniausiai kalba tik apie temos aktualumą ir visiškai neanalizuoja stiliaus kalbinės raiškos, rodo, kad ir stilistikos mokoma nepakankamai efektyviai, pasitenkinama tik formaliu stiliaus nustatymu (arba spėjimu).

14. *Nurodykite teksto žanrą.*

Šia užduotimi tikrinti reproduktivumo gebėjimai. Užduoties sunkumas – 43,15, skiriamoji geba – 40,94. 30,44 proc. mokinių žanrą nurodė neteisingai, 25,00 proc. mokinių visai neatsakinėjo į klausimą. 38,71 proc. mokinių nurodė tinkamą žanrą, o 2,82 proc. nurodė kitą, bet šiuo atveju netinkamą žanrą. Tai rodo, kad stilistikos žinių mokiniams trūksta arba mokiniai nesugeba jomis tinkamai pasiremti.

Kalbos užduočių analizė

Teste 50 proc. taškų skiriama už kalbos dalykų išmanymą bei gebėjimą taikyti turimas žinias. Kalbos užduotimis buvo tikrinami reproduktivumo (žinių taikymo) gebėjimai. Taisyklingos rašybos, skyrybos bei kalbos kultūros vartosenos įgūdžiai (nors ir kitokioje kalbinėje situacijoje) vertinami tikrinant teksto interpretacijos darbus, ten raštingumo taškai skiriami už taisyklingą rašybą, skyrybą bei žodyno ir gramatikos taisyklingumą.

Pirmosios dvi kalbos užduotys buvo skirtos įvertinti mokinių turimas sintaksės ir skyrybos žinias: pasirinkti tinkamą skyrybos ženklų paskirties aiškinimą bei gebėjimą parašyti reikiamus skyrybos ženklus. Sintaksė ir skyryba ugdymo procese yra neatskiriamos dalys, todėl patikrinti, kaip mokiniai geba taisyklingai

skirti įvairias sintaksines konstrukcijas, galima tik tuomet, jei pateikiama užduotis tikrina, nors ir netiesiogiai, ir sintaksinio nagrinėjimo įgūdžius. Skyrybos užduočiai pateikiamas rišlus tekstas sudaro galimybes patikrinti, kaip mokiniai suvokia teksto prasmę ir geba taisyklingai skirti sintaksines konstrukcijas. Galimų skyrybos ženklų variantiškumas grožiniame ir dalykiniame tekstuose nevienodas: įvairesni skyrybos variantai galimi grožinio stiliaus tekste, o dalykinio teksto prasmė labiau apibrėžta. Egzamino metu mokiniai turėjo padėti trūkstantus skyrybos ženklus dalykiniame tekste, todėl taikant konkrečias skyrybos taisykles didesnę svorį įgijo sintaksinio nagrinėjimo įgūdžiai, ne tokia aktuali tapo autorinė skyryba, t.y. mažiau skyrybos variantų buvo galima pateisinti.

1-oji užduotis (žr. 16 psl.) – padėti trūkstantus skyrybos ženklus – mokiniams buvo pati sunkiausia, o koreliacija viena geriausių teste. Užduoties sunkumas – 34,96, skiriamoji geba – 42,95. Išsamesnei analizei buvo pasirinktos keliolika skyrybos pozicijų (**skliaustuose nurodomas teisingai parašiusių mokinių procentas**). Deja, rezultatai tikrai nėra džiuginantys.

Ir valstybiniame, ir mokykliniame egzamine mokiniams daug problemų kilo dėl išplėstinių pažyminių skyrybos. Nemažai klydo ten, kur reikėjo rašyti skyrybos ženklą, bet dar daugiau – kur nereikėjo. „*Tokiame scenovaizdyje bus vaizduojami ir prasmegs jo herojai, (78,2) pasmerkti nykimui, dūlėjimui, žūčiai. Atviras, susijęs su esamuoju laiku ir konkrečia vieta (43,4) vaizdas tampa antiteze sovietinei „šviesaus rytojaus“ ideologijai, dekoratyvumui mene, o ypač „dekoratyviam“ mąstymui, susitaikėliškai laikysenai.*“ Ir vienoje, ir kitoje vietoje neklydo tik 34 proc. mokinių.

Net, atrodytų, ir labai įprasti dalykai mokiniams buvo sunkokai įveikiami. Pavyzdžiui, įprastų įterpinių skyryba. Tikrai nemažai mokinių klydo rašydami skyrybos ženklus sakinyje: „*Žemiški Kuro ir, (60,7) žinoma, (61,1) viso ketverto (Kosto Dereškevičiaus, Arvydo Šaltenio, Algimanto Švėgždos) regėjimai anuo metu, (77,2) pasak Alfonso Andriuškevičiaus, (74,2) atsverė romantiškąsias vyresniųjų kolegų svajones ir iliejo į mūsų tapybą nemažai sveiko kraujo*“. Visose keturiose pozicijose kablelį parašė tik 48 proc. mokinių. Šiek tiek mažiau klydo ten, kur nebuvo įterpinio ir nereikėjo rašyti skyrybos ženklą. „*Šiuo atžvilgiu (83,4) Kuras yra filosofas, poetas, egzistencialistas, niekad nenusišneka, nes remiasi tikrais išpūdžiais iš natūros.*“ Panašus rezultatas buvo ir bejungtukiam sakinyje, kuriame vieną iš dėmenų sudaro tik vienas žodis. „*Pamenu, (76,2) kartą sutikau jį vidury nakties tuometinėj Černiachovskio aikštėj.*“

Sunkiai sekėsi mokiniams skirti ir šalutinius sakinius. „*Viską, (64,3) kas gyva, (59,3) ryjantis pasaulis. Reikia būti labai akylam, kad pamatytum, (76,4) kaip neįdomiausiam krūme nakties tamsoje vyksta kova už būvį, nulemsianti, kas išliks (92,5) ir kas pražus. Be to, nors ir rėmėsi tradicija, (78,8) lietuvių tapybą jie gerokai pastūmėjo modernumo link.* Palyginti nedaug mokinių klydo skirdami jungtuku „ir“ sujungtus vienasrūšius šalutinius sakinius.

Dažnai pasigirstančius nuogastavimus dėl sisteminio skyrybos neišmanymo patvirtina tai, kad beveik 30 proc. mokinių skirtingai elgėsi analogiškose situacijose – rašydami arba ne skyrybos ženklą prieš šalutinio sakinio jungiamuosius žodžius „kas“ ir „kaip“.

Suskaičiavus čia aptartų 13 pozicijų rezultatus, paaiškėjo, kad tik 11,3 proc. mokinių nepadarė nė vienos klaidos, o kai kurie suklydo net 10 ar 11 kartų. Turint omenyje, kad visoje skyrybos užduotyje buvo dar 4-5 kartus daugiau pavojingų vietų, rezultatai tikrai nedžiugina.

2-ojoje užduotyje reikėjo paaiškinti, kas skiriama skaitmenimis pažymėtais skyrybos ženklais. Užduoties sunkumas – 67,89, skiriamoji geba – 18,62. Norint tinkamai atlikti šią užduotį, abiturientams reikėjo neblogai išmanyti įvairius sintaksės dalykus. Klaidų pobūdis rodo, kad dalis mokinių rinkosi atsakymą neanalizuodami sakinio, o tiesiog spėdami.

Nemažai mokinių rinkosi netinkamą aiškinimą, jog tai priedėlis ir pirmajame, ir antrajame sakinyje. Pirmajame mokinius galėjo suklaidinti tai, kad buvo sudėtinis sakinyje, kuriame ir taip jau keli gramatiniai centrai. Todėl ieškoti dar vieno gal ir nesistengė, juo labiau, kad brūkšniu sakinio gale skiriamas priedėlis dažnai būna panašus į tokią konstrukciją (nemažai mokinių bejungtukį sakinį turbūt išvelgė dėl analogiškų priešasčių). Antrajame sakinyje klaidinti galėjo jungiamasis žodis *kaip*, nes lyginamaisiais žodžiais prasidedantys priedėliai beveik visada skiriami kableliais. Negalima teigti, kad mokiniai nemoka atpažinti priedėlio, todėl ir klysta, rinkdamiesi galbūt neaiškiausią variantą. Tokia išvada pagrįstų statistiniai duomenys: tik 7 mokiniai iš 500 pasirinko priedėlį ir pirmajame, ir antrajame sakinyje. Šiek tiek daugiau sutapimų buvo renkantis neteisingą atsakymą (šalutinis sakinyje) ir antrajame, ir trečiajame sakiniuose (taip pasirinko 24 mokiniai).

Lengviausia mokiniams buvo atpažinti tikslinamąją aplinkybę ketvirtajame sakinyje, o sunkiausia – vienasrūšes sakinio dalis trečiajame. Daugiau nei ketvirtadalis mokinių pasirinko sujungiamąjį sakinį, tiek pat

šalutinį, kaip teisingus aiškinimus. Galbūt tiek daug mokinių išvelgė sudėtinį sakinį todėl, kad tarp vienaarūšių tarinių buvo įsiterpę keli pažyminiai bei papildinys.

Ši užduotis atskleidžia mokinių gebėjimus nagrinėti sakinį sintaksiškai. Užduotyje pateikiami atskiri skyrybos variantai atskleidžia, kokių sintaksinių konstrukcijų mokiniai neatpažįsta, kaip jie geba remtis sintaksine sakinio analize.

Dvi skyrybos užduotys tikrina panašius gebėjimus. Aiškinant skyrybos ženklus (antroji užduotis) neišvengiama spėjimo galimybės, trijų iš keturių pateiktų sakinių skiriamoji geba ir koreliacija prastos, o sunkumas normalus. Tai rodo, kad užduoties formulavimas yra problemiškas: pateikiami trys pasirinkimo variantai prastina skiriamąją gebą. Suprantama, kad pateikti dar vieną bent kiek prasmingą skyrybos aiškinimą beveik neįmanoma. Skiriamoji geba gali mažėti ir dėl spėjimo galimybės. Todėl užduoties prasmingumas teste arba bent jos formato pakeitimas yra diskutuotinas.

3-ioji užduotis buvo skirta įvertinti mokinių taisyklingos rašybos įgūdžius. Po skyrybos aiškinimo užduoties ši užduotis buvo lengviausia iš kalbos užduočių. Užduoties sunkumas – 56,25, skiriamoji geba – 30,87. Išsamesnei analizei buvo pasirinktos keliolika rašybos pozicijų (**skliaustuose nurodomas teisingai parašusių mokinių procentas**).

Mokykloje mokant rašybos nemažai dėmesio skiriama „e“ ir „ia“ rašybai žodžių priesagose ir galūnėse. Deja, egzaminas parodė, kad mokiniams be klaidų įrašyti raides tokiose vietose sekėsi sunkokai. Priesagose nesugebėjo įrašyti reikiamų raidžių ketvirtadalis mokinių: *kvepiančių* (76,6), *džeržgesį* (73,6). Galbūt dalis jų net nežino, jog tai priesagos ir kaip reikia rašyti. Abiejose vietose gerai parašė tik 57,3proc. mokinių. Gerokai mažiau klydo rašydami galūnes: *žinias* (87,7), *įgudusia* (84,3), *pamiškęs* (84,9)– galūnėje nesuklysti ir yra lengviau (reikia taikyti tą pačią taisyklę), visose trijose vietose gerai parašė 66,7proc. mokinių.

Ilgųjų ir trumpųjų balsių rašymas veiksmožodžio priesagose taip pat kelia abejonių, ar mokiniai gerai išmano žodžio sandarą. Rašydami žodžius *variñėdamas* (73,2) ir *nuvilnija* (71,2), abiejose vietose gerai parašė tik 55,2proc. mokinių.

Prastą kalbos dalykų išmanymą rodo ir veikiamųjų dalyvių vardininko galūnių rašyba. Dažnesni, įprastesni yra būtojo kartinio laiko dalyviai su galūne „-ęs“, o esamojo laiko, pasibaigiantys „-is“, vartosenoje retai pasitaiko. Todėl klydusių skaičius skiriasi net kelis kartus: *nelinkęs* (90,9), *galis* (61,5). Abiejose vietose neparašė nosinės tik 5,2proc. mokinių.

Tai, kad nepakankamai suvokiama gramatinė kalbos sandara, rodo ir supanašėjusių priebalsių rašyba. Mokiniai žino, kad reikia tikrinti, pasitelkiant giminiškų žodžių formas. Taigi rašydami žodį *smigdama* (90,5), daugelis tikrinosi keisdami į *smigo*. Deja, nemažai turbūt taip elgėsi ir rašydami žodį *nebegriš* (77,8), visai nesusimąstydami (o gal ir nežinodami), kad čia būsiamasis laikas. Tik 2 proc. mokinių suklydo abiejose vietose.

Problemiški išlieka ir kiti rašybos atvejai: *nusidėjėlių* (73,6), *vis_dar* (80,4), *gerąsias* (85,1), *pūsnis* (85,9). Labai daug mokinių klydo rašydami žodį *išbalinančią* (59,3). Galima tik spėlioti, kiek iš tų gerai parašusių mokinių suprato, kad čia ne žodis *bala*, o kiek iš viso nežino, kad šaknyje reikėtų rašyti nosinę.

Išanalizavus šiuos 16 rašybos atvejų, paaiškėjo, kad visus juos be klaidų parašė tik 10,3proc. mokinių, o kai kurie sugebėjo padaryti 10 ar 11 klaidų. Turint omenyje, kad iš viso užduotyje buvo 71 rašybos atvejis, džiaugtis tikrai neturime ku.

4 ir 5 užduotys tikrino reprodukovimo gebėjimus ir buvo skirtos įvertinti mokinių turimas kalbos kultūros žinias bei gebėjimą tas žinias taikyti konkrečioje situacijoje. 4-ojoje užduotyje mokiniai turėjo atrinkti taisyklingus įvairių konstrukcijų variantus. Užduoties sunkumas – 54,64, skiriamoji geba – 35,07. 5-ojoje užduotyje mokiniai turėjo įrašyti žodžių formas, kad sakinyse būtų taisyklingas. Užduoties sunkumas – 43,71, skiriamoji geba – 30,74. Norėdami atlikti šias užduotis mokiniai turėjo pakankamai gerai išmanyti kalbos vartosenos normas.

Iš rezultatų matyti, kad bendraties, padalyvio bei pusdalyvio vartojimas, taip pat laiko nusakymas su prielinksniu „per“ yra pakankamai gerai mokinių suprasti dalykai. Tik variantas „*pasitarus nusprendėme*“ buvo sunkokai įveikiamas – teisingai atsakė 45,56 proc. mokinių. Taip pat nelengva mokiniams buvo taisyklingai įvertinti mažiau įprastas konstrukcijas „*dėdės dėka*“ (gerai atsakė 52,2 proc.) ir „*užuot mokėsis*“ (gerai atsakė 53,6 proc.). Tą patį galima pasakyti ir apie prielinksnio „per“ vartojimą kiekiui nusakyti. Nors jau daug testų buvo, kuriose tai tikrinta, vertindami konstrukciją „*per 800 tūkst. litų*“ nesuklydo tik 38,1 proc. mokinių. Kitus to paties sakinio variantus mokiniai įvertino pakankamai teisingai.

Vis dar sunku mokiniams patikėti, kad galima „*prieiti prie išvados*“ (gerai atsakė 39,9 proc.). Variantas „*priėjome išvadą*“ (gerai atsakė 59,1 proc.) irgi mokiniams, matyt, nelabai įprastas. Daugelis klydusių turbūt žino tik vieną žodžio „*prieiti*“ reikšmę „*einant prisiartinti*“, o iš tikrųjų šis žodis turi net 10 reikšmių.

Nors mokykloje nuolat kartojama, kad terminams vartojamos įvardžiuotinės formos, žodžiuose „*vyriškosios*“ ir „*moteriškosios*“ tinkamas galūnes įrašė tik 50,8 proc. mokinių. Sakinys, tikrinantis linksnių valdymo išmanymą, mokiniams nesukėlė didesnių problemų: „*pasiekti užsibrėžtą tikslą*“ (gerai atsakė 85,1 proc.) Tačiau konstrukcija su dvejetainiais linksniais mokiniams buvo beveik neįveikiama: „*paskatino mane būti atidesnis*“ (gerai atsakė tik 22,8 proc.).

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Remiantis mokyklinio egzamino teksto interpretacijos darbų bei rašinių pervertinimo rezultatais ir statistine analize, galima teigti, kad mokinių pasirengimo lygis šiai egzamino daliai yra nepakankamas. Nedaug pasitaikė gerų darbų, mokiniai gana vidutiniškai geba suvokti, analizuoti ir interpretuoti pasirinktą grožinį tekstą bei atskleisti rašinio temą, nusakyti pagrindinę mintį, argumentuoti, išryškinti prasminius akcentus. Ir teksto interpretacijos darbai, ir rašiniai gana paviršutiniški.
2. Dauguma mokinių nepakankamai geba suvokti ir aptarti teksto turinį (pobūdį, struktūrą, temą, problemą, išvelgti vertybes), jų darbai nėra išsamūs, skaitomo teksto elementai menkai argumentuoti. Darbuose analizė fragmentiškai siejama su teksto prasme.
3. Sunkiausiai mokiniams sekėsi motyvuotai skaitomą tekstą arba pasirinktą temą sieti su kontekstu. Tik maža dalis mokinių jį išmano ir geba tinkamai juo remtis. Kiti daro daug fakto klaidų ar visiškai juo nesiremia.
4. Sunku mokiniams buvo nuosekliai interpretuoti tekstą, pasirinkti aiškia interpretavimo kryptį, pastebėtus dalykus argumentuoti. Dar nemažai mokinių neturi susiformavę interpretavimo įgūdžių, interpretuoja labai fragmentiškai, nepaiso teksto logikos.
5. Rašiniuose mokiniai pakankamai geba atskleisti temą, tačiau tai daro paviršutiniškai, nenuosekliai, neišsamiai, dažnai nuo jos nukrypsta.
6. Problemų kelia ir rašinio teiginių argumentavimas: mokiniai negeba išsamiai argumentuoti arba dauguma teiginių visiškai neargumentuojami, kartais parenkami visai netinkami argumentai.
7. Mokiniams pakankamai sunkiai sekėsi kurti rišlų tekstą žodinga, logiška ir stilinga kalba. Mokykliniame egzamine išryškėjo kuriamo teksto sandaros ir vientisumo trūkumai. Mokiniai nepakankamai suvokia teksto ir pastraipos sandarą ar struktūrą.
8. Kad mokiniai gebėtų parašyti gerą mokyklinio egzamino teksto interpretaciją arba rašinį, reikėtų atkreipti jų dėmesį į tai, kad
 - kūrinys turi būti atidžiai skaitomas, analizuojamas, ieškoma pasikartojančių reikšmių, pasirenkama nagrinėjimo kryptis, visi teiginiai argumentuojami;
 - teksto esmę dažniausiai atskleidžia tinkamai suvokta ir aptarta tema – problemos – vertybės;
 - būtina paisyti teksto logikos, nenutolti nuo teksto;
 - norint gerai atskleisti rašinio temą, būtini tinkami ir argumentuoti prasminiai akcentai, aiškiai suformuluota pagrindinė mintis bei išsakytas mokinio požiūris į aptariamus dalykus;
 - tinkamas teksto susiejimas su kontekstu(-ais) padeda atskleisti tiek interpretuojamo kūrinio, tiek rašinio temos prasmę;
 - būtina kurti vientisą tekstą, suskaidytą pastraipomis, reikšti logiškas mintis, vengti tuščiažodžiavimo, įmantrybių, paisyti rašiniui tinkamo stiliaus;
 - sukurtas tekstas turi būti redaguojamas.
9. Egzamino užduoties rengėjai turėtų atkreipti dėmesį, kad du tekstai iš trijų buvo to paties žanro – apysakų ištraukos. Pageidautina, kad mokykliniame egzamine kūriniai būtų skirtingų žanrų.
10. Mokytojams – mokinių darbų vertintojams būtina vadovautis egzamino vertinimo instrukcijomis:
 - rašinio ir teksto interpretacijos turinį vertinti pagal atitinkamas vertinimo normas;
 - vertinti ir taisyti visą darbą, pastebėtas klaidas ar trūkumus žymėti tik paraštėse;

- žymėti visas klaidas, stiliaus, gramatikos, žodyno, rašybos ir skyrybos to paties tipo klaidas dubliuoti, kaip nurodyta vertinimo normose;
 - nagrinėjamo teksto pobūdžio, struktūros ar konteksto klaidos turi būti pažymėtos darbe kaip *fakto* klaidos;
 - papildomi taškai turi būti skiriami tik už tas įžvalgas, kurios nėra aptartos vertinimo normose;
 - būtina vertinant stiliaus ir raštingumo klaidas atsižvelgti į apimtį;
 - teksto sandaros, vientisumo trūkumai turi būti žymimi paraštėje, jie nedubliuojami kaip vieno tipo klaidos;
 - paraštėje sužymėtos klaidos turi atitikti skiriamus taškus.
11. Išanalizavus mokinių atsakymus ir statistinius duomenis, paaiškėjo, kad teksto suvokimo užduotis mokiniams nebuvo lengva, kai kurie klausimai akivaizdžiai per sunkūs mokyklinį egzaminą laikantiems mokiniams.
 12. Mokiniai geriau atsakė į klausimus, kurie tikrino skaitomo teksto turinio suvokimą, sunkesni buvo klausimai, reikalaujantys aptarti teksto kalbinės raiškos ypatumus. Tekstų kalbinės raiškos aptarimui ugdymo procese turėtų būti skiriama daugiau dėmesio.
 13. Sunkiausiai mokiniams sekėsi formuluoti teksto temą. Mokant suvokti skaitomą tekstą (ir grožinį, ir negrožinį) mokiniai visada turėtų būti skatinami formuluoti teksto temą, problemą, pagrindinę mintį, tas formuluotes svarstyti, tobulinti. Mokiniams turi būti paaiškinti temos, problemos, pagrindinės minties skirtumai ir sąsajos.
 14. Sunku mokiniams buvo formuluoti mintis savais žodžiais, paaiškinti nurodytų pasakymų prasmę. Ugdymo procese reikėtų kuo daugiau dėmesio skirti pastraipos (kelių sakinių) apimties atsakymų formulavimui raštu. Tai aktualu ir aptariant teksto interpretaciją raiškos aspektu.
 15. Mokiniams geriau sekasi padaryti išvadas, tačiau sunku jas pagrįsti argumentais. Ugdymo procese mokiniai turi būti kuo dažniau skatinami argumentuoti savo teiginius, aptarti kitų pateikiamus argumentus.
 16. Kad mokiniai galėtų sėkmingiau atlikti teksto suvokimo užduotį, juos reikėtų paakinti
 - atidžiau panagrinėti klausimų formuluotes;
 - atkreipti dėmesį į skiriamų taškų skaičių;
 - visais atvejais, išskyrus tuos, kai prašoma išrašyti ar cituoti, atsakymus formuluoti savais žodžiais, stengtis perfrazuoti teksto mintis;
 - vengti pernelyg bendrų formuluočių, stengtis formuluoti mintis taip, kad atsispindėtų teksto specifiška;
 - mokyti formuluoti mintis glaustai, logiškai, nuolat pasitikrinant, ar formuluotė neprieštarauja teksto prasmei, ar jos neiškreipia;
 - tinkamai vartoti kalbotyros bei literatūrologijos sąvokas.
 17. Nepakankamos literatūros teorijos, stilistikos žinios sudaro rimtų sunkumų mokiniams atsakinėjant į pateikiamus klausimus. Ugdymo procese reikėtų daugiau dėmesio skirti funkcinių stilių analizei raiškos, tikslo, adresato, turinio požiūriu, dažniau aptarti ir vertinti mokinių tekstų stilių, ugdyti pačių mokinių kuriamų tekstų redagavimo įgūdžius.
 18. Užduoties sudarytojai turėtų atkreipti dėmesį į klausimus, kurių žemoka skiriama geba. Analizė rodo, kad problemiška gali būti klausimo formuluotė, kai mokiniui neaišku, ko iš jo tikimasi; arba problema gali būti nepakankamai apgalvotas vertinimas, kai teisingais atsakymais laikomi labai bendro pobūdžio teiginiai, iš kurių sunku spręsti apie realų mokinio vienų ar kitų dalykų išmanymą ar suvokimą.
 19. Apibendrinus skyrybos ir sintaksinio nagrinėjimo įgūdžius tikrinančių užduočių rezultatus teste, galima teigti, kad sunkiausiai sekėsi skirti įterpinius, sudėtinius sakinius ir derinamuosius pažyminius po pažymimojo žodžio. Tokios konstrukcijos dažnos rašytinėje kalboje, todėl būtina mokyti jų skyrybos.
 20. Dviejose užduotyse buvo tikrintas sintaksės ir skyrybos išmanymas. Pastebėta, kad mokiniai nesugeba sistemingai taikyti tų pačių taisyklių, nemotyvuotai deda skyrybos ženklus. Siekiant išugdyti tvirtus mokinių įgūdžius, ugdymo procese reikia atlikti užduočių, reikalaujančių sintaksinio nagrinėjimo ir sintaksinių konstrukcijų morfologinės raiškos analizės.

21. Skyrybos užduotis, prašanti paaiškinti padėtus skyrybos ženklus, kelia abejonių dėl galimybių nusirašyti ar spėti atsakymą. Užduočių rengėjams siūlytina pamąstyti apie šios užduoties formato tobulinimą.
22. Rašybos užduotis parodė, kad daroma daugiau klaidų ten, kur reikia remtis kalbos sistemos išmanymu, kur rašyba priklauso nuo gebėjimo atrasti atskiras žodžio dalis. Mažiau klaidų daroma, rašant įprastus vartoti žodžius, dažniau klystama, rašant retai girdimus, vartojamus žodžius.
23. Kalbos kultūros užduotys (4 ir 5) didesnių sunkumų nesukėlė. Sunkesni mokiniams buvo tie atvejai, kurie mokinių rečiau vartojami arba dažnai netaisyklingai vartojami šnekamojoje kalboje.

I priedas

dabojan daris ašvėnia, stepis" interpretacija
 Nubraižyti Meisio poeziją ir išbraukti darys savo
 eilėraščių Meisio ir jo, stepis"
 šis eilėraščių sudėtingas priminiškas. Manau,
 kad pirmame stulpelyje atsimenuosei vaikino,
 kuris yra polygamiškas ir įsidėmęs visą
 , Man visada žinau tauo akys, ir plaukus
 ir visą jodam... O tas akys, velionis ir
 būnau šis simbolizuoja žmogus, kuris po stepio
 plaukus, turtum nuo karko bejęs, slėptis, bet
 visa kur, nes ten tik lygintais.
 Antroje stulpelyje ryškūs, kad tai lyg
 būtų tasos, stepis susidūrė per netį žmogų,
 šaldus kraują, šaltis glausos" Ties stepis
 menai, kuri visais per netį, tai puošnų
 kėnui, kuri pralin darys kraują. Ir kaip įdo-
 muai pasakota, šaldus kraują, šaltis glauso-
 vis" Ties šaltis, šaltis, šaltis glausos" Tai
 lyg aktyvi, tai į žmogų kur patirtas ar
 patirtas sėnų, ji lyg su skausmu paglo-
 mois, o tas patirtas kraują šalt, sustingęs.
 Skaitant trečiąjį stulpelį gali įminti, kaip
 skaudu, kaip skauda širdį tau žmogai, kuri
 tes visus patarke, nuvirsti " Ir matysiu
 tik bešvėg žolę daugu", tai, bešvėg žolę daugu"
 tai aušriau užmerktos akys, tai aušriau tauo,

jokiai mūsų šalis ir tauriai žmogė -
 diti. Ta tauo lyg daugu be žmogė akis.
 diti, tai tauo pramiršimui apu daugu
 žmogus, Apu senų ir daugu tauo"
 Skaitant stulpelį, tai vis ta skaudu
 vėnų daugu. O tas skaudu prabėgus
 traukiny - tai daugu, bėgusis daugu, bėgusis
 traukiny skaudu prabėgus... O negreit, negreit
 dar daugu, tai daugu vėnų.
 Manau, kad perkuriamas penktame stal-
 pelyje žodis simbolizuoja vėlyvius žmogus, "
 aušriau" Man visada žinau tauo žodis..."
 Kaip gražiai pasakota, just tas bėgus
 vėnų nuo žodis - tai lyg ašvėnia bėgus-
 cios skaudu. O tas žodis bėgusis daugu
 bėgus, tai jau nuvirst bėgusis daugu.
 + Stepis akys - tauo pilkas akys, stepis akys
 vėlyvius plaukus" Ties šaltis, šoko bėgus
 vėnų pramiršimui ar pramiršimui žmogus.
 Manau, kad vis eilėraščių gaus skaudu.
 Kai ji skaitu į šaltis daugu skaudu pramir-
 šimui, Manau, tai neturki vėnų tauo tauo
 gyvime bėgusis, kai pramiršimui tauo tauo-
 jaus ir primiršimui. Manau, kad dabojan
 Meisio savo eilėraščių moka žodis ir patarke
 žmogus įstruktūrinę mūdę - tai visus širdute.

2 priedas

Salamėja Meris - mena žymiausių lie-
tumos lyrikų, daininų, meločių, kalbeiningų
dėrinių ir poetinių programistų. Jos
veiksmų kūryboje itin atsidariusi motinai ir
keturmečiui. Salamėja Meris - tai romantizmo
kūryboje, netgi greičiau, puse tautos išėjus,
jai buvo vidinės tautinės idealizmas.

Salamėja Meris eilėraštyje „stėres“ at-
siskleidžia realistinės literatūros aspektai. Eilė-
raščio panašinimas jau pasako apie senė-
stėres“ tankius brėžimus, lygumus. Tačiau stė-
res, tai ne pasamonei išskylančios vaizdai,
taip sapne, tai meta, kurioje atsiskleidžia
mėla, kaip stėres, platybe neapibrėžiamas, ilgasys.

Eilėraštyje „stėres“ mūsdėra iš dainės ^{veiksmų} ~~veiksmų~~
strofos. Laikas kurinys yra naktis: „stėres me-
mlai per naktį išėjus“ Erdnė eilėraštyje trisračiai
venusakama, tačiau iš kai kurių anekdotų - „lie-
ėnaiqėdėlis dainas“ „Naktis“ „lygumas“ galima ma-
myti, kad erdnė nėra vidurinė. Greičiau ji yra
ma nisa, nesate, juk eilėraštyje ne-
minima. - kurias nenas, langai, durys,
vidurinė, natūrali.

Eilėraštyje „stėres“ matoma yra lūi-
dina. Ilginoq, nūrai: „Man vaidenas išėjus, stė-
res memlai per naktį išėjus“; anė venus in draugų brau-
qy, netra rono būdne daino tes“; &

Eilėraštyje „stėres“ rasitapsi kalba apie taktas
ė emocijainas vertybes, kaip artimieq, o taip pat
qintaps braito, ilgasys. Taip pat iškilama vi
meno vertė: „neqen Gygq vi Cuvliani neqen“

Kūrinys qamū personifikacijos, veiksmūq,
areksmocijai, emocij, taip pat yra metonimūq.

~~Mano manome~~ Eilėraštyje matoma, labiausiai lenčia
nairdingi veiksmocijai: akys „vaidenas“ „atė sūria“
„išėjus“ „saldūs“. Matoma kūrinio svarbi ^{5, 3, 5, 1} „melba-
nai: je nkuria nūraus išėjus, stėres nūpūno
įraidaq.

Mano manome, pagrindinė šio eilėraštyje tema -
ortantūq, ilgasys, menatvė.

Salomeja Neus

„Stepės“

„Bakštingala negal neušibėti“ - tai pačios poeies žodžiai, apibūdinantys ne tik kūrybą, bet ir asmenybės Romantistai, pu- gimies, auolat sąjungi nusiurbus, s Neus. ~~šios~~ savo jausmų šlepa elvaidiūse. Elvaidiū aišku atsuga jausmų, todėl ~~šit~~ visi ~~jei~~ lygiai.

Ne išmintis ir elvaidis „Stepės“ sis kū- unis yra iš paskutinio s Neus poezijoje unklaid, Prie didelio telko, todėl taip ir visi jame esantys elvaidiū, „Stepės“ yra prisimelės nevitimi, veisūmo jausmū. Kūrinio paradūnimas nuato elvaidiū veiksmo veig vien tū ir to galvona spūsti, kokia yra kūrinio motaika. Šepe - tai kūda dykyje simboluojanti vienatvę, tūng, tūng jaučia lygius subjektas. Pūnėje šlofėje jaučiamas vy- kus kontaktas suvisos atis ir juoda. plautai. Svisi spalva simboluoja vltf, akys tū, dardėdai. juoda spalva ir vopas simboluoja nevitf, mltf. Šis tai paodo, tad lygius subjektas jau nebeturai plaus vlties. fs jaučid, tad ir vltis ats. venisai. Personfkača - šūziar kūimai“ tū

dai labiau sustiprina niūno, bevilštumo kuping motaika, byglomas, šūziarūs nepjūtom vltūom ir žūziarūntys vltūlai pūtebe padavo dai atsiarūšines, remaionenes vltis išpūdi. žūziarū „Nepasūps“, žūziarū, „Saloms trūyū, sūziarū glamonēs“ pasūto, taip stipriai tenāia eilū vltiū žūziarū, itūbalas toje atsiarūoje vltūje fs vltū- sos, blūziarū audry ir vltū negaūntis nuo fs pasūlepti sūziarū sūlopi žūziarū „je matyūū tū beūziarūgūdi dūny, - juoda, juodaū, vltūom saūps...“ ir vltū pūmēa, tad lygius subjektas yra neketūs vlties. lygiarū „as“ pūsi, sūziarū „Apie šesēj ir dūyū, „biarū“ vltūia tū teneti, nes fs žūo, tad galbūt nemūose je tūtia fs, s fs yra itūbūntas sūziarūmame tūaste be vlties ir ten išvykti lygū, ūnklaidū mūta dai labiau sūsi pūna ir taip niūno elvaidiū nuatūitū, kūziarū tūnki- ni šūziarū paragaūnt. tūta, tūnkiarū r vūziarūja, o šūziarū tūga tū nenū, tad lygius subjektas ir pasūlyty, tūi pasū- lēt šepeje? O gal nenū, tad lygiarū subjektas ir pavūly? tūciarū elvaidiū žūziarū fs tūsi ir nenūpi. fs net re- pagūvūje apie tai, tad tai galvū būti ir išigūtejmas. fs atūda, negū pūketū, tad galvū išūtkū ir sūy atsiarūy šepū, šis vienatvės. Telapūa „aiarūtos žūatē“, gūvūo sūziarūmas - tai bevilštūmar. šepe pūsonf tūgūama - fs tūsi atis, tūsi plautus ir fs nenūi palūst. lygiarū subjektū, jam yra tūta tūntē.

Elvaidiūje „Stepės“ jaučiamas vltis biogūjūs konteksta. Salomeja Neus dūyū pūsiarūtejū tūsi išūmēta ir tūybes ir pūvūsta gūventi tūi nuo mūy, šimos, dūyū. vltis savo stausmū bevilštūmo jausmū fs iškepa savo elvaidiūose, ir tūsi būna sūdekū i vltinū, Pūe dūdeko tūlo galbūt tūyba ir fa padepa išgūvent, nei pūatē. nuo vienatvės ir dūyū išgesis.

